

Güncel - Çağdaş Türkiye Tarihi Seminerleri 2005-2006

15 Ekim 2005 - Prof. Dr. Zafer Toprak

Cumhuriyet Türkiye'si ve "Popülizm"

Popülizm, günümüz sosyal bilim yazınının en muğlak kavramlarından biridir. Başlangıçta Rusya'da ideolojik bir içerikle ortaya çıkan fikir hareketi, daha sonra siyaset bilimindeki konumuyla siyasal içerik kazanmış, ardından ekonomik, kültürel, hatta sanatsal boyutlarıyla tartışılmıştır. Türkiye'de erken dönemde "halkçılık" olarak yazına giren popülizm, çok partili dönemde farklı bir görünüm kazanmıştır. 1970'li yıllarda ise "ithal ikameci" ekonomik modelinin bir pratiği olarak görülmüştür.

19 Kasım 2005 - Prof. Dr. Ayhan Aktar

Cumhuriyet Türkiye'si ve "İrkçilik-Turancılık"

Cumhuriyet dönemi Türk siyasal hayatı içinde gelişen "İrkçi - Turancı" akım hakkında pek çok şey söylenebilir. Bunlardan birincisi, Kemalist Türk Milliyetçi söylemin defansif boyutunun kurgulanışına akımın yaptığı katkıdır. Katkı, İkinci Dünya Savaşı'nın "Demokrasi Cephesi" tarafından kazanılmasıyla birlikte zayıflamış ve 1944 yılında Milli Şef Rejimi'nin İrkçi - Turancı hareketin ileri gelenlerini yargılamasıyla son bulmuştur. İkinci olarak da Soğuk Savaş'ın başlamasıyla birlikte "Komünizmle Mücadele", "Sovyet Tehdidi", "Milli Birlik ve Beraberlik" temaları çerçevesinde oluşan "Bayrak ve Ezan" eksenli yeni bir dalganın ortaya çıkışıdır. İkinci dalga, kentleşme, toplumsal değişme ve popülist Türk sağ hareketinin gelişmesiyle beslenmiş, daha sonra kurulan siyasal partiler çerçevesinde kemikleşmiştir. Tek parti dönemi boyunca siyasette İrkçi - Turancı hareketi ağırlıklı olarak "seküler" özellikler taşıırken, ikinci dalga giderek dini temaları kullanmış ve 1980 darbesiyle bir kabuk değiştirme sürecine girmiştir.

17 Aralık 2005 - Doç. Dr. Ahmet Demirel

Cumhuriyet Türkiye'si ve «Muhafazakarlık» (Konservatizm)

Değişimden kaygı duyan, kaygılarını güven verici bulduğu yerleşik değer ve yapıları sıkıca sarılarak ortaya koyan muhafazakar düşünce, Türkiye'de esas olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sürecinin ürünüdür. Türk muhafazakarlığı, erken cumhuriyet döneminde gerçekleşen büyük değişim sürecinde siyasal alandan geri çekilerek, daha çok kültürel muhafazakarlık özelliği göstermiştir. Tek parti dönemi boyunca siyasette İrkçi - Turancı hareketi ağırlıklı olarak "seküler" dönemin başından günümüze kadar, kültürel alanın yanı sıra siyasal alanda da çeşitli açılımlar göstererek etkili olmuştur.

21 Ocak 2006 - Prof. Dr. Günay Göksoy-Özdoğan

Cumhuriyet Türkiye'si ve Milliyetçilik (Nasyonalizm)

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, Türk siyasal yaşamında etkili olan ideolojilerden biri olan Türk milliyetçiliği, ideologların iddiasının aksine, kendine özgü bir ideoloji değildir ve başka milliyetçiliklerle karşılaştırmalı olarak ele alınmalıdır. Ayrıca, tek bir Türk milliyetçiliği yerine Türk milliyetçiliklerinden söz etmek daha doğru olacaktır. Osmanlı Devleti'nin son döneminde gündeme gelen Türkçülük akımının ardından, cumhuriyet ilkeleri ve özgül siyasal koşullar çerçevesinde yeniden tanımlanmaya çalışılan "Türk kimliği", çok farklı biçimlerde kurgulanabilmektedir. Türk ulusal kimliğinin unsurları, tarihsel dayanakları, "sınır"ları ve "öteki"leri üzerine günümüzde de etkin olan tartışmalar, "Türk milliyetçiliği"nin ulus inşa projesinde karşılaştığı açmazlara işaret etmektedir. Farklı etnik ve dinsel grupları içermeyi amaçlayan toprak temelinde yurttaşlık ilkesi ile tarihsel-kültürel Türk etnik kimliğine yapılan vurgu arasındaki çelişki, eşitlikçi politikalarla uzaklaşmış ölçüde güçlenmiştir. Sivil yurttaşlık bağlarının güçlendirilmesinden çok "devlet"in güvenliğine odaklanıldığı ölçüde de, ulusal bütünleşme projesi zaafa düşmüştür. Günümüzde global ölçekte klasik ulus-devlet modeline ilişkin gündeme gelen kuramsal ve siyasal tartışmalar, Türk milliyetçiliğinin yeni bir bakış açısıyla değerlendirilmesini gerektirmektedir.

18 Şubat 2006 - Doç. Dr. Fuat Keyman

Cumhuriyet Türkiye'si ve Liberalizm

Çağdaş Türkiye tarihi, önemli bir siyasi ikilemi içerir. Tarih, bir taraftan modernleşme ve demokrasiye geçiş süreçlerinin temelinde bir başarı öyküsüdür. Diğer taraftan da modernleşmenin ve demokratikleşmenin hem devlet- toplum/birey ilişkilerine, hem de toplumsal yaşamda farklı gruplar arasındaki ilişkilere yerleşikliklerinde hâlâ yaşanan bir başarısızlığın öyküsünü anlatır. Liberalizm bu ikilemin anlaşılmasının ve çözümünün anahtar kavramlarından biri olmakla birlikte, Türkiye'de az tartışılan bir siyasal kuram, bir toplum yönetim tarzıdır. Konuşmada, siyasal kuram içinde son yıllarda yapılan liberalizm tartışmalarına bakılarak, liberalizmin, Türkiye'de modernleşme ve demokratikleşme süreçlerinin derinleşmesine hangi yollardan katkıda bulunabileceği tartışılacak.

18 Mart 2006 - Prof. Dr. Fatmagül Berktaş

Cumhuriyet Türkiye'si ve Feminizm

Feminizmin batıda geçirdiği gelişime paralel bir süreç (elbette bir zaman aralığıyla) Osmanlı toplumunda da yer aldı. Özünde, kadınların da insan olduklarını dile getirip "insan ve yurttaş" haklarını talep etmeleri mücadelesi ve sivil bir kamusal alanın genişletilmesi çabalarının parçasıydı. Osmanlı feminizminin önemli bir özelliği, ulusçuluk akımıyla olan bağlantısıdır. Osmanlı kadınları da, batıdaki hemcinslerinin geçtiği yoldan giderek daha fazla hak, özellikle de eğitim hakkı ve bu hakkın genişlemesi temelinde siyasal haklar talep ederken, "ulusun anaları" olma argümanını kullanmışlardı. Cumhuriyetin kurucu ideolojisi ve hareketi olan ulusçuluk ile olan derin ittifak, belli dönemlerde kadın hareketinin önünü açmış olsa da, bu hareketin bağımsız bir bilinç ve pratik geliştirmesini engellemiş, gerçekten özgürleşmeden yana seçimler yapabilmesi açısından zihinsel bir engel oluşturmuştur. Günümüzde, Osmanlı'dan cumhuriyete devreden batılılaşma, ulusçuluk ve İslam arasındaki gerilimler hâlâ çözülemediği gibi, bunlara, "farklılığın" tanınmasını talep eden kimlik politikalarının yarattığı gerilimler de eklenmiştir.

15 Nisan 2006 - Prof. Dr. Mete Tuncay

Cumhuriyet Türkiye'si ve "Marksizm"

Marksizm, Türkiye'de Marksizm-Leninizm olarak klavuz ve anti- emperyalist yönüyle tanınmıştır. Milli Mücadele yıllarında bu ideolojinin İslamiyetle uzlaştırılmasına çalışılmış, ama daha sonraki yılların laikleşme süreci içinde bu çaba ortadan kalkmıştır. Marksizm, ülkenin çağdaşlaştırılmasının yollarından biri olarak Kemalist iktidarın gerçekleştirdiği çoğu devrimi onaylamıştır. Cumhuriyet hükümetlerinin İkinci Dünya Savaşı'na kadar Sovyetler Birliği'yle dost olunması, Marksist muhalefeti sınırlamış, fakat yine de subversif bir hareket olarak koğuşturulmuştur. Ancak 1960 sonrasında Türkiye, Marksist bir sosyalizmle tanışma olanağını bulmuştur.

27 Mayıs 2006 - Prof. Dr. Zafer Toprak

Cumhuriyet Türkiyesi ve "Faşizm"

Ünlü Fransız tarihçi Pierre Milza, Türkiye'de Tek Parti döneminde yarı-diktatoryal bir rejim olduğunu, rejimin faşizmin kimi unsurlarını çağrıştırdığını söylüyor. Cumhuriyet Halk Partisi'nin otoriter tavrı ve belirlediği altı ilke ya da okuyla, Mussolini'nin programından çok da uzak olmadığını savunuyor. Fakat yine de benzerliklerden ziyade farkların baskın çıktığını söylüyor. Türkiye'de "aydın despotizmi"nin [*despotisme eclaire*] Mussolini'nin rejimine oranla daha geniş toplumsal katmanlara yaşanması, faşizmde olduğu gibi kitleleri paramiliter örgütler aracılığıyla disiplin altına almasına gerek bırakmıyor. Öte yandan, Tek Parti Cumhuriyeti'nin sulhten yana beklentileri de faşizmin dış politikadaki yayılımcılığıyla bağdaşmıyor. Üçüncü Dünya'da sömürgecilğe karşı başkaldıran "ilerici" diktatörlüklerle aynı safta yer verdiği Kemalist rejimle, Latin Amerika'daki kimi rejimler arasındaki benzerliklere dikkat çekiyor. Kemalizmin gerekçeleri, toplumsal içeriği ve ilerici niteliğiyle gerçek faşizmden ayrılıyor. Pierre Milza, buna "az gelişmiş ülke bonapartizmi", ya da "sol faşizmi" [*fascisme de gauche*] adını veriyor.